
Kyrkomötet Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2014:10

Kyrkoantikvarisk ersättning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas två motioner som rör den kyrkoantikvariska ersättningen. Motion 2014:73 föreslår att kyrkostyrelsen ska verka för en höjning av den kyrkoantikvariska ersättningen för att göra kyrkorna tillgängliga för funktionsnedsatta. Utskottet menar att kyrkostyrelsen inte kan verka för en höjning av ersättningsnivån för arbeten som avser just tillgänglighet, då det inte är åtgärden som sådan utan de kulturhistoriska merkostnaderna som är avgörande för nivån. Samtidigt konstaterar utskottet att stiftens kan lämna kyrkobyggnadsbidrag till att handikappanpassa kyrkobyggnader. Utskottet föreslår därför att motionen ska avslås.

Motion 2014:86 föreslår att kyrkostyrelsen till 2015 års kyrkomöte ska redovisa strategier för hantering av kyrkoantikvarisk ersättning till övertaliga kyrkor. Utskottet föreslår att motionen ska avslås eftersom frågan om övertalighet behandlas inom den pågående utredningen om svenska kyrkans fastighetshantering och utjämnings-system samt då det pågår ett arbete inom kyrkokansliet med att ta fram en handledning för översyn av användningen och beståndet av kyrkobyggnader.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:73.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:86.

Motionernas förslag

Motion 2014:73 av Peder Fohlin, Kyrkoantikvarisk ersättning för att öka tillgängligheten

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att verka för en höjning av den kyrkoantikvariska ersättningen för att göra våra kyrkor tillgängliga för funktionsnedsatta.

Motion 2014:86 av Gunvor Torstensson och Per Lindberg, Kyrkoantikvarisk ersättning till övertaliga kyrkor

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att till nästa kyrkomöte 2015 redovisa strategier för hantering av kyrkoantikvarisk ersättning till övertaliga kyrkor.

Bakgrund

Den kyrkoantikvariska ersättningen är statens kompensation för det ansvar Svenska kyrkan tar för de kyrkliga kulturminnena genom bestämmelserna i kulturmiljölagen (1988:950). Rätten till ersättning regleras i 4 kap. 16 § i kulturmiljölagen där det framgår att Svenska kyrkan har rätt till viss ersättning av staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Detaljerade villkor för fördelning och användning av den kyrkoantikvariska ersättningen utarbetas av Svenska kyrkan i samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet. Kyrkostyrelsen fastställer villkoren. Enligt gällande villkor, antagna av kyrkostyrelsen 2012-09-24 och reviderade 2013-03-05, och den handbok som åtföljer villkoren är målet att ersättningen ska användas så att förvaltningen sker långsiktigt hållbart med största möjliga nytta för de kulturvärden det kyrkliga kulturarvet omfattar.

Tilldelningen av ersättning är avhängig de merkostnader som uppkommer på grund av de kulturhistoriska hänsyn som måste tas i enlighet med kulturmiljölagens bestämmelser. Hänsyn får dock inte tas till församlingens ekonomi eller verksamhet. Nivån på ersättningen beror på åtgärdens art, vilket regleras i villkoren, handboken och i de bedömningskriterier som kyrkokansliet delgett stiftet.

Tillgänglighet för funktionsnedsatta

Av punkten 8 i villkoren framgår att kyrkoantikvarisk ersättning beviljas för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med arbete för ökad tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Enligt villkoren avses med sådana kostnader vanligen särskilda materialval och särskild utformning som motiveras av kulturhistoriska hänsyn. Av handboken som åtföljer villkoren framgår mer specifikt att ersättningen kan ges till kostnader som uppstår som en följd av de villkor som länsstyrelsen anger i sitt tillståndsbeslut. Av de rekommendationer för ersättningsnivåer som kyrkokansliet har utformat framgår att ersättning kan utgå till kulturhistoriskt motiverade kostnader för så kallade anpassade lösningar för tillgängliggörande av det kyrkliga kulturarvet. Kostnader förknippade med bestämmelserna i Plan- och bygglagen om enkelt avhjälpta hinder är normalt inte berättigade till ersättning. Det är inte åtgärden i sig att öka tillgängligheten som beviljas kyrkoantikvarisk ersättning, utan de merkostnader som uppstår på grund av kulturmiljölagens krav på kulturhistoriska hänsyn.

Den normala ersättningsnivån som rekommenderas för fysiska åtgärder eller ”anpassade lösningar” är 33 procent av kostnaderna, men beroende på åtgärdens art varierar ersättningen mellan 10 och 50 procent av totalkostnaden.

För åtgärder på kyrkor kan församlingarna och pastoraten förutom kyrkoantikvarisk ersättning även erhålla s.k. kyrkobyggnadsbidrag från stiftet.

Övertaliga kyrkor

Punkten 5 i villkoren behandlar ersättning av driftskostnader, där det framgår att ersättning kan ges till objekt utan användning i församlingens ordinarie verksamhet. Av handboken framgår att detta ”avser drift av objekt helt utan inomkyrklig användning som endast bevaras av kulturhistoriska skäl och där kostnaderna är en följd av länsstyrelsernas tillsynsarbete. Det kan exempelvis röra sig om byggnader som tagits ur bruk och där rivning inte är ett realistiskt alternativ med hänsyn till miljöns

kulturhistoriska värden. Svenska kyrkan har i överenskommelsen med staten åtagit sig att tillgängligheten för de kyrkliga kulturminnena inte ska minska vilket innebär att även ett bevarande av enbart kulturhistoriska skäl är ett kyrkligt ansvar”.

Enligt nuvarande regelverk kan alltså ersättning utgå även för driftskostnader till övertaliga kyrkor. För kyrkor som är i bruk ersätts däremot inte driftskostnader. Anledningen till att kyrkor, som inte används i den kyrkliga verksamheten, kan erhålla kyrkoantikvarisk ersättning för driftskostnader är att ersättningen ska gå till bevarandet av kulturvärdena och att det endast är kulturhistoriska hänsyn enligt kulturmiljölagen som motiverar ett bevarande av dessa kyrkor.

Kyrkokansliet har uppmärksammat församlingarnas och pastoratens ökande behov av att se över användningen och beståndet av kyrkobyggnader. Till hjälp för värderings- och prioriteringsarbetet utarbetar kyrkokansliet en *Handledning för identifiering och förvaltning av kyrkliga kulturvärden*. Denna utprovas nu i flera stift i samband med att det görs en översyn av användningen och antalet kyrkor i vissa enheter. Handledningen beräknas vara färdigställd och till allmän spridning i början av år 2015.

Det kan också noteras att övertaliga kyrkor även berörs av den pågående *utredningen om Svenska kyrkans fastighetshantering och utjämnningssystem*. Utredningen ska vara klar i april månad 2015.

Utskottets överväganden

Motion 2014:73

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:73.

Av villkoren för fördelning och användning av den kyrkoantikvariska ersättningen framgår att ersättning beviljas för kulturhistoriskt motiverade merkostnader i samband med arbete för ökad tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Enligt villkoren avses med kulturhistoriskt motiverade merkostnader vanligen kostnader för särskilda materialval eller särskild utformning som motiveras av kulturhistoriska hänsyn och som kommer till uttryck i länsstyrelsernas tillståndsbeslut. Det är inte åtgärden i sig att öka tillgängligheten som beviljas kyrkoantikvarisk ersättning, utan de merkostnader som uppstår på grund av kulturmiljölagens krav på kulturhistoriska hänsyn. Ersättningsnivåerna varierar och är beroende av hur stora kulturhistoriska merkostnader som uppstår i samband med en åtgärd. Utskottet anser att kyrkostyrelsen inte kan påverka ersättningsnivåerna för arbeten som avser just tillgänglighet, då det inte är åtgärden som sådan utan storleken på de kulturhistoriska merkostnaderna som är avgörande för ersättningsnivån.

Utskottet vill i sammanhanget påminna om att stiftet har kyrkobyggnadsbidrag att fördela bland församlingar och pastorat till arbeten på kyrkobyggnader. Som utskottet har erfarit har vissa stift beviljat kyrkobyggnadsbidrag och därmed möjliggjort särskilda satsningar för att handikappanpassa kyrkolokaler.

Mot bakgrund av vad som ovan sagts föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Motion 2014:86

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:86.

Utskottet har erfarit att det pågår ett arbete inom kyrkokansliet med att utarbeta en handledning som ska vara till hjälp när församlingar och pastorat ser över användningen och beståndet av kyrkobyggnader. Vidare behandlar den pågående utredningen

om Svenska kyrkans fastighetshantering och utjämningsystem det framtida ansvaret för vård och underhåll av kyrkobyggnaderna och hur detta ansvar lämpligen bör fördelas mellan stift och församlingar. I denna utredning ingår även frågan om kyrkor som är övertaliga och som inte används i församlingarnas verksamhet. Utredningen ska vara klar i april månad 2015.

Då frågan med övertaliga kyrkor behandlas inom den pågående utredningen och då det pågår ett arbete inom kyrkokansliet som berör dessa frågor föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Uppsala den 25 september 2014

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Lena Källgren Rommel, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Linn Berglin, Birgitta Söderfeldt, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Rutger Gram och Heléne Lundström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Magnus Nilsson, Marie Johansson, Titti Ådén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Stureson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Jan-Åke Isaksson, Dan Kareliusson och Carl-Henrik Henriz.

Biskop Hans-Erik Nordin har deltagit i utskottets överläggningar.